

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนด นโยบายของต่างประเทศและประเทศไทย

ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่า แม้ในปัจจุบัน ประเทศไทยจะมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและส่งเสริมผู้สูงอายุไว้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเนื้อหาพบว่ายังขาดหลักเกณฑ์ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยศึกษากฎหมายของประเทศไทย และศึกษากฎหมายของต่างประเทศเป็นแนวทาง ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

- สาธารณรัฐสิงคโปร์
- ประเทศญี่ปุ่น

ส่วนที่ 2 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546
- ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

3.1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

3.1.1 สาธารณรัฐสิงคโปร์

จากสถานการณ์สังคมสูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ทำให้รัฐบาลสิงคโปร์ได้กำหนดมาตรการและนโยบายด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองผู้สูงอายุภายใต้คำขวัญ “Successful Ageing for Singapore” โดยเริ่มจากการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาชุมชน เยาวชน และการศึกษา (Ministry of Community Development, Youth and Sports: MCYS) และแต่งตั้งรัฐมนตรีในกระทรวงต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการด้านผู้สูงอายุ โดยได้แต่งตั้ง

นายลิม บุน เฮง (Lim Boon Heng) รัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รวมทั้งได้วาง
แนวนโยบายขึ้นพื้นฐานของรัฐเพื่อรองรับสังคมสูงอายุไว้ ดังนี้

1) แนวนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการจ้างงานและการเพิ่มความมั่นคงทางการเงิน
ด้วยการเพิ่มทักษะและจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงานสูงอายุ เพื่อยกระดับภาคการผลิต และ
ความสามารถในการเพิ่มรายได้ของแรงงานในระยะยาว โดยภาครัฐมีส่วนสำคัญในการวางแผน
จัดสรรรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล โดยเฉพาะการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพกลาง (Central
Provident Fund: CPF) เพื่อเป็นหลักประกันยามเกษียณ และเป็นการส่งเสริมการออมให้แก่
ประชาชนชาวสิงคโปร์

2) แนวนโยบายของรัฐในการดูแลสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุอย่างรอบด้านในราคา
ย่อมเยา โดยนโยบายนี้มุ่งเน้นการดูแลผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ
สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพโดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม ซึ่งในทุก ๆ ปีรัฐบาลจะใช้จ่าย
เงินงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อให้เกิดการศึกษาด้านการดูแลสุขภาพ และการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ
ตามนโยบายดังกล่าวด้วย

3) แนวนโยบายของรัฐในการช่วยเหลือผู้สูงอายุเพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตในสังคม
ได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยภาครัฐเป็นผู้วางระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวก
ต่อผู้สูงอายุ เช่น การออกแบบ อาคาร สถานที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมกับ
ผู้สูงอายุ ตลอดจนการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

4) แนวนโยบายของรัฐในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาว โดยสนับสนุนให้
ผู้สูงอายุมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การพัฒนางานด้านบริการ
เพื่อผู้สูงอายุ ปรับปรุงนโยบายด้านเงินอุดหนุนแก่อาสาสมัคร สนับสนุนการฝึกอบรมด้านการดูแล
ผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

อย่างไรก็ดี แนวนโยบายของรัฐบาลสิงคโปร์ที่ออกแบบมาสำหรับผู้สูงอายุนั้น อยู่ภายใต้
หลักการของระบบประกันสังคมของสาธารณรัฐสิงคโปร์ 3 ประการ ได้แก่

- 1) การพึ่งตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2) การพึ่งพาครอบครัว และ
- 3) การอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน และองค์กรต่าง ๆ¹

¹ พัชรวรรณ นุชประยูร ฉานิทธิ สันตะพันธ์ และดารารัตน์ อานันทนะสูงศ. (2562). นโยบายของรัฐและ
วิวัฒนาการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงาน การคุ้มครองสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศ
สิงคโปร์. *วารสารนิติพัฒน นิต้า*, 8 (1), หน้า 61-62.

ทั้งนี้ รัฐบาลสิงคโปร์ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เพื่อวางรากฐานและสร้างระบบที่มุ่งเน้นให้สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้นำที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา โดยหากลูกไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ก็สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเลี้ยงดูจากบุตรได้ ทั้งยังให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการเป็นกลไกสำคัญในการดูแลประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยาก นอกจากนี้รัฐบาลสิงคโปร์ยังให้การสนับสนุนทางการเงินสำหรับการพัฒนาเด็ก การส่งเสริมการมีลูก การสมรส และการเพิ่มจำนวนประชากร ภายใต้มาตรการต่าง ๆ ได้แก่ แผนการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการพัฒนาเด็กที่สนับสนุนให้ชาวสิงคโปร์มีบุตร โดยรัฐจะช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงินให้แก่พ่อแม่ด้วยรูปแบบการให้เงินสด และสมทบทุนบัญชีเงินฝากซึ่งสามารถนำไปใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงดูในสถานรับเลี้ยงเด็ก เงินช่วยเหลือในการจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรที่ศึกษาในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการ และใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาลของบุตรได้ทุกประเภท รวมทั้งการประกาศใช้นโยบายการแต่งงานและแพ็คเกจการเลี้ยงดูบุตร เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนแต่งงานและมีลูกโดยให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การแต่งงาน การมีบุตร การเลี้ยงดูบุตร และการสนับสนุนให้เกิดความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว²

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของสิงคโปร์มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีแผนนโยบายแห่งชาติเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุเป็นแนวทางหลัก ในการดำเนินการและมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีทิศทางที่สอดคล้องกันในการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงต่าง ๆ โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของนโยบายสังคมสูงอายุของสิงคโปร์ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก นโยบายควรมีความรอบด้าน ครอบคลุมหลายมิติของสวัสดิการสังคม ประการที่สอง นโยบายจะต้องไม่เพียงมุ่งเน้นการให้สวัสดิการโดยผู้สูงวัยเป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งเน้นการดึงศักยภาพของผู้สูงวัยในด้านต่าง ๆ ออกมาใช้ด้วย และประการที่สาม แนวทางการดำเนินตามนโยบายต้องอาศัยการประสานงานกันระหว่างหลายภาคส่วน และให้ความสำคัญกับมิติครอบครัวด้านต่าง ๆ

3.1.2 ประเทศญี่ปุ่น

พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุตราไว้ ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538 เป็นกฎหมายที่ประเทศญี่ปุ่นประกาศใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องของผู้สูงอายุ ด้วยเหตุผลว่าประเทศญี่ปุ่นพยายามอย่างไม่หยุดหย่อนในการที่จะผลักดันให้สังคมญี่ปุ่นตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการมีชีวิตที่ยืนยาวของประชาชนทุกคน พร้อมกับสร้างความเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศโดยคาดหวังว่าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ประชาชนทั้งหมดจะมีอายุยืนยาวมากขึ้นและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมื่ออายุเพิ่มขึ้นได้อย่างสบายใจไร้กังวล อนึ่ง “สังคม” ที่กล่าวถึงนั้น

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

ยังเป็นสังคมที่ประชาชนทั้งหมดในทุกช่วงอายุสามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างไร้ปัญหาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุของโครงสร้างประชากรประเทศญี่ปุ่น ดำเนินไปอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งในเวลาอันใกล้ประเทศญี่ปุ่นอาจกลายเป็นประเทศที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเกินกว่ามาตรฐาน โครงสร้างประชากรทั่วไปแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนที่ไหนในโลก แต่กระนั้น การตอบสนองของรัฐบาลต่อความต้องการของประชาชนและระบบทางสังคมยังคงเป็นไปล่าช้า เมื่อเทียบกับความเร็วในการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างในปัจจุบัน ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวครอบคลุมหลากหลายด้าน ในขณะที่เวลาที่เหลือสำหรับใช้แก้ปัญหา กับน้อยลงทุกทีดังที่กล่าวมาแล้วนั้น รัฐบาลจึงทบทวนกฎหมายที่มีอยู่เดิมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว และสร้างสังคมผู้สูงอายุที่ประชาชนแต่ละคนจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขจวบจนสิ้นอายุขัย รัฐบาลพยายามปรับระบบที่เกี่ยวข้องกับสังคมผู้สูงอายุอาทิระบบการจ้างงานระบบบำนาญ ระบบการให้การรักษาพยาบาล ระบบสวัสดิการ ระบบการศึกษา การมีส่วนร่วมทางสังคมสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต เป็นต้น ให้เหมาะสมกับสังคมผู้สูงอายุโดยเริ่มตั้งแต่องค์กรหลักของประเทศไปจนถึงองค์กรสาธารณะท้องถิ่นทั้งหมด เพื่อให้ประเทศบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างเป็นทางการพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเน้นย้ำถึง แนวความคิดพื้นฐานของมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่น และการผลักดัน มาตรการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมสังคมในภาพรวม

พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 หมวด ดังนี้

หมวด 1 ระเบียบทั่วไป (มาตรา 1 – มาตรา 8)

(หลักการพื้นฐาน)

มาตรา 2 หลักการพื้นฐานของมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ คือ การสร้างสังคม ให้เป็นไปตามนโยบายในแต่ละข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สังคมที่ให้ความเป็นธรรม และให้โอกาสแก่ประชาชนทุกคนในการเข้าไป มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย นอกเหนือจากการทำงานในแต่ละวัน

ข้อ 2 สังคมที่ประชาคมภูมิภาคสร้างขึ้น และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัจเจกชน และจิตสำนึกที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน แต่ยังคงให้เกียรติกับประชาชนทุกคนในฐานะสมาชิก คนสำคัญที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของสังคม

ข้อ 3 สังคมที่เพียบพร้อมที่ทำให้ประชาชนสามารถจัดการกับชีวิตแต่ละด้านไปพร้อม ๆ กับการมีสุขภาพที่ดี

(ความร่วมมือจากประชาชน)

มาตรา 5 ประชาชนทำความเข้าใจเกี่ยวกับการที่ประเทศพัฒนาไปสู่สังคมผู้สูงอายุ พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสามารถดำรงตนให้จัดการกับชีวิตแต่ละด้าน ในช่วงวัยชราไปพร้อมกับการมีสุขภาพที่ดีได้ แต่ในขณะที่เดียวกันยังคงมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ต่อสังคม³

หมวด 2 มาตรการพื้นฐาน (มาตรา 9 – มาตรา 14)

หมวด 3 ที่ประชุมว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ (มาตรา 15 – มาตรา 16) ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิทยานิพนธ์นี้ ประกอบด้วย

หมวด 3 ที่ประชุมว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่น (การแต่งตั้ง สมาชิกและงานธุรการในที่ประชุม)

มาตรา 15

ข้อ 1 คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ของญี่ปุ่นในฐานะคณะกรรมการวิสามัญ

ข้อ 2 คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ดังต่อไปนี้

(ก) คณะกรรมการจะต้องยกร่างพระราชบัญญัติอันประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน ตามมาตรา 6

(ข) คณะกรรมการจะต้องปรับการทำงานร่วมกันขององค์กรบริหารสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับ มาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่น

(ค) สืบเนื่องจากรายละเอียดที่ระบุไว้ใน (ข) คณะกรรมการจะต้องพิจารณาหัวข้อ สำคัญ ๆ เกี่ยวกับมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุญี่ปุ่น และผลักดันให้มาตรการดังกล่าว สามารถนำไปบังคับใช้ได้จริง

มาตรา 16

ข้อ 1 คณะกรรมการว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่น ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการและกรรมการ

ข้อ 2 นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการฯ โดยตำแหน่ง

ข้อ 3 นายกรัฐมนตรีจะแต่งตั้งกรรมการโดยคัดเลือกจากบรรดาระัฐมนตรีที่ได้รับการ แต่งตั้งพิเศษตามมาตรา 9 ข้อ 1 (พ.ศ. 2542 ปีเศษที่ 11 กฎหมายบทที่ 89) ของกฎหมายคณะรัฐมนตรี อันได้แก่ ประธานองค์กรบริหารสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหัวหน้าเลขาธิการคณะรัฐมนตรีด้วย

³ พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ค.ศ. 1999. มาตรา 2 และมาตรา 5.

ข้อ 4 ประธานคณะกรรมการแต่งตั้งเลขานุการการประชุม

ข้อ 5 นายกรัฐมนตรีในฐานะประธานคณะกรรมการฯ โดยตำแหน่งแต่งตั้งเลขานุการการประชุม โดยคัดเลือกจากสมาชิกซึ่งมาจากองค์กรบริหารสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 6 เลขานุการการประชุมที่ได้รับการแต่งตั้งให้ความช่วยเหลือด้านงานธุรการในที่ประชุมแก่ประธานคณะกรรมการฯ และกรรมการ

ข้อ 7 นอกเหนือจากแต่ละหัวข้อที่กล่าวในข้างต้น หัวข้อสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของที่ประชุม และการบริหารจัดการในที่ประชุมจะถูกกำหนดโดยข้อกำหนดของรัฐบาล⁴

3.2 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประเทศไทย แนวนโยบายและแผนด้านผู้สูงอายุเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมหลังจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย ในปี พ.ศ. 2525 โดยรัฐบาลในสมัยนั้นได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้น เพื่อทำการร่างแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 แต่พบว่า ไม่มีแผนดำเนินการที่ชัดเจน ในช่วงปี พ.ศ. 2530 เริ่มมีแผนการขยายทั้งบริการด้านสังคมสงเคราะห์และบริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ โครงการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน คือ นโยบายการให้การรักษาพยาบาลฟรีแก่ผู้สูงอายุ การจัดให้มีเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ การนำร่องศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชนโดยชุมชน การจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาลรัฐ และการสนับสนุนให้มีชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบายนั้น ประกอบด้วย

มาตรา 25 บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

⁴ พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ค.ศ. 1999. มาตรา 15 และมาตรา 16.

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 71 วรรคสาม บัญญัติว่า “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟู และเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว”⁵

3.2.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1) บุคคลผู้มีสิทธิ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยถือเป็นผู้สูงอายุ (มาตรา 3)⁶

2) องค์กรผู้รับผิดชอบ กำหนดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กผส.” ประกอบด้วย (มาตรา 4)⁷

(1) นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ

(2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นรองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง

(3) ประธานสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นรองประธานกรรมการ คนที่สอง

(4) ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประธานสภาสังคม

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 25 และมาตรา 71.

⁶ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546. มาตรา 3.

⁷ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546. มาตรา 4.

สงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขานุการสภาภาษาไทยเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง

(5) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง กับงานในด้านการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของ ผู้สูงอายุจำนวนไม่เกินห้าคน

(7) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินห้าคน

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นกรรมการและ เลขานุการ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและ พิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ และผู้อำนวยการสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้แทนองค์กรเอกชนตาม (5) ให้แต่งตั้ง จากบุคคลซึ่งองค์กรเอกชนได้เลือกกันเองและการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้แต่งตั้งจาก บุคคลซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เว้นแต่เป็นผู้สอน ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกและการพ้นจากตำแหน่งของผู้แทนองค์กรเอกชน ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด ทั้งนี้ โดยให้กรรมการตาม (1) (2) (3) (4) และ (5) ดำเนินการสรรหาและพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการตาม (6)

โดย กผส. มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ (มาตรา 9) เช่น กำหนดนโยบายและแผนหลัก เกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน สถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันครอบครัว ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ พิจารณาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกิจกรรมของ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการพัฒนาผู้สูงอายุ เสนอความเห็นและ ข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีให้มีหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และ การสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ เป็นต้น⁸

นอกจากนี้ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน

⁸ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546. มาตรา 9.

ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนที่เกี่ยวเนื่องกับผู้สูงอายุ และรับผิดชอบในงานธุรการและงานวิชาการของ กผส. และให้มีอำนาจหน้าที่อื่น เช่น จัดทำแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพบทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุเสนอต่อ กผส. เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ร่วมมือและประสานงานกับราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น⁹

3) สิทธิที่ผู้สูงอายุได้รับ ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ (มาตรา 11) อาทิเช่น การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง¹⁰

ในการดำเนินการข้างต้นให้ กผส. เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและประกาศกำหนดให้หน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดของกระทรวงหรือทบวงในราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความสัมพันธ์กับภารกิจหลัก และปริมาณงานในความรับผิดชอบ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนประกอบด้วย เป็นสำคัญ

3.2.3 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

รัฐบาลได้ประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างรายได้ระดับสูงเป็นประเทศพัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบ

⁹ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546. มาตรา 10.

¹⁰ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546. มาตรา 11.

สำหรับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนั้น ประกอบด้วย
 แนวทางที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน เพื่อพัฒนาคนและ
 สังคมไทยให้เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของประเทศ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความ
 เป็นสากล มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีคุณธรรม
 จริยธรรม รู้คุณค่าความเป็นไทย มีครอบครัวที่มั่นคง กรอบแนวทางที่สำคัญ คือ

- 1) พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต
- 2) การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง
- 3) ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์
- 4) การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพที่ดี
- 5) การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย

แนวทางที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
 เพื่อเร่งกระจายโอกาสการพัฒนาและสร้างความสามารถมั่นคงให้ทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำไปสู่สังคม
 ที่เสมอภาคและเป็นธรรม กรอบแนวทางที่สำคัญ คือ

- 1) สร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม
- 2) พัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ
- 3) มีสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย
- 4) สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็ง

ของชุมชน

- 5) พัฒนาการสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา¹¹

จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ชาติได้วางแนวทาง
 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะแนวทางที่ 3 และแนวทางที่ 4 ของยุทธศาสตร์นั้น
 ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องความเป็นอยู่
 การทำงาน รายได้ สุขภาพ สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันกับ
 บุคคลทุกเพศทุกวัยอย่างปกติ ไม่แยกความแตกต่าง

3.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ครั้งนี้ สำนักงาน
 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ
 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บท หลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนา
 ที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับ โครงสร้างประเทศไทยไปสู่

¹¹ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579).

ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศรวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในส่วนที่ 1 ภาพรวมการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ข้อ 2. สภาพแวดล้อมการพัฒนาและประเด็นการพัฒนาสำคัญในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ระบุไว้ในข้อ 2.2.3 การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง ภายใต้งานไขการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างประชากรสังคมสูงวัยสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 และเกิดการขาดแคลนแรงงาน คุณภาพคนยังมีปัญหาในทุกช่วงวัย และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงกันตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่พัฒนาการไม่สมวัยในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ แรงงานมีปัญหาทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน และผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพโดยที่จำนวนไม่น้อยต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ดังนั้น จุดเน้นการพัฒนาคนที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีดังนี้

1) การพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

2) การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม คนไทยในทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาพะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม

3) การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม เช่น เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นพัฒนาทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้มีความพร้อมในการต่อยอดพัฒนาทักษะในทุกด้าน มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงานวัยแรงงานเน้นการสร้างความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดงานทั้งทักษะขั้นพื้นฐาน ทักษะเฉพาะในวิชาชีพ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ ทักษะการประกอบอาชีพอิสระวัยสูงอายุเน้นพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์

4) การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคตอย่างสำคัญ

5) การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในทุกระดับและยกระดับการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก ปรับระบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และพัฒนาระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษา ให้เอื้อต่อการเตรียมคนที่มีทักษะให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งต่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

6) การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดี เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพการพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายและโภชนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย การใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมและส่งเสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การสร้างกลไกในการจัดทำนโยบายสาธารณะที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่จะนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี

ในข้อ 2.2.4 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไป ยังต้องมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ ต่อเนื่องจากที่ได้ผลักดันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 และมุ่งเน้นมากขึ้นในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงานและการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเสริมสร้างรายได้สูงขึ้น ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ มีดังนี้

1) การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด โดยจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินให้แก่กลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ การพัฒนาระบบการประกันภัยพิชผล การจัดตั้งธนาคารที่ดิน และการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

2) การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ 40 รายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อมวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

และการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพและการสนับสนุนการเข้าถึง ปัจจัยการผลิตคุณภาพดีที่ราคา เป็นธรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่และบูรณาการ เพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ

3) การกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายตัวอย่างเป็นธรรม สร้างปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้ง การปรับกฎหมาย กฎระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

4) การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและ พร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการ และบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของ ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีสิทธิในการบริหารจัดการ ทรัพยากรในพื้นที่¹²

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สรุปได้ว่า เป็นแผนพัฒนาที่ กำหนดเรื่องของผู้สูงอายุไว้ โดยเน้นในเรื่องของยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การจ้างงาน อาชีพ รายได้ สุขภาพ และสังคม นอกจากนี้ยังเน้นในเรื่องของการให้โอกาสผู้สูงอายุ การให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา สาธารณสุข และการจัดสวัสดิการ และส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน

ข้อสรุป

จากที่ได้มีการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการ กำหนดนโยบายของต่างประเทศและประเทศไทยนั้น สามารถแยกความแตกต่างได้ดังนี้

1) ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้มีการวางแผนนโยบายของรัฐเพื่อรองรับสิทธิของสูงอายุไว้ ทำให้ผู้สูงอายุมีสิทธิในการที่จะได้รับการจ้างแรงงาน สิทธิได้รับการรักษาสุขภาพ สิทธิในการ ได้รับความช่วยเหลือการใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการได้รับการบริการ เพื่อผู้สูงอายุ ปรับปรุงนโยบายด้านเงินอุดหนุนแก่อาสาสมัคร สนับสนุนการฝึกอบรมด้านการดูแล ผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ

¹² แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12.

ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดสิทธิการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจนเหมือนดังเช่นกรณีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ส่งผลให้ผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมีสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย นอกเหนือจากการทำงานในแต่ละวัน สิทธิในการเข้าสังคมที่ประชาคมภูมิภาคสร้างขึ้น และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัจเจกชน และจิตสำนึกที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน และสิทธิในการเข้าสังคมที่เพียบพร้อมที่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถจัดการกับชีวิตแต่ละด้านไปพร้อม ๆ กับการมีสุขภาพที่ดี ในส่วนของความร่วมมือจากประชาชน

ประเทศไทย พบว่ายังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ส่งผลให้สิทธิของผู้สูงอายุยังไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายฉบับดังกล่าว ปัจจุบันจึงพบว่าผู้สูงอายุยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดไว้

2) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบาย

สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบายไว้ในแนวนโยบายของรัฐ โดยกำหนดสิทธิให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายได้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการทำงาน การจัดหางาน สุขภาพ การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคม

ประเทศญี่ปุ่น ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบายเหมือนดังเช่นกรณีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยกำหนดให้คณะกรรมการว่าด้วยมาตรการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีผู้สูงอายุร่วมในคณะกรรมการดังกล่าวด้วย

ประเทศไทย พบว่ายังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบายไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ส่งผลให้คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติยังไม่มีผู้สูงอายุร่วมอยู่ในคณะกรรมการดังกล่าวด้วย